ISIS

SAŭ

NATURA,

JURNAL

PENTRU RESPÎNDIREA STIINȚELOR NATURALE ȘI ESAKTE

ÎN TOATE KЛASEЛE.

Pediџeatŭ

de

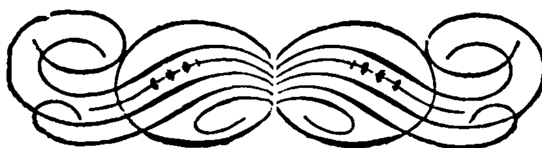

DOCTOR IULIUS BARASCH,

Profesor de Istoria Naturală la Colegiulŭ Național și la scoala de Medicine

DIN BUCURESCI

ANŬЛ 4-леа, 1859.

BUCURESTI.

Tipârit în Tipografia Kolegiuluĭ Sf. Sava.

BIBLIOTECA
DIN CLUJ

ТАБЛА МАТЕРIIЛОРȢ.

А. Артiколй.

B. Komꙋnikaцiꙋnі штiintiфiче mічi.

JURNAL

ПЕNTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОPȢ NATȢPAЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛЕ

Pedigeatȣ̆

de

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 1. (Anȣлȣ̆ алȣ̆ patpȣлea) Бȣкȣpeшtĭ 8 Ianȣapie, 1859.

Konpindepea: Sвopȣлȣ̆ rindȣpiлopȣ̆.— Istopia пъmintȣлȣĭ.— Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiчe miчĭ.

Sвopȣлȣ̆ rîndȣpiлopȣ̆.

„Kîtȣ̆ de kȣpîndȣ̆ fȣџe timпȣлȣ̆! Kîtȣ̆ de kȣpîndȣ̆ a fȣџit anȣл!“ Asta este espesiȣnea mȣлtopa konвepsaцiȣnĭ d'astъzĭ, în zioa anȣлȣĭ nȣoȣ̆. Dapȣ̆ aчeĭ kape вopвeskȣ̆ astȣ̆-feлȣ̆, n'aȣ̆ mъsȣpatȣ̆ вine kȣвinteлe лopȣ̆. Kъчĭ timпȣлȣ̆ nȣ fȣџe, fiindȣ̆-kъ este etepnȣ̆ шi infinitȣ̆, anoĭ ȣnȣ̆ лȣkpȣ infinitȣ̆ nȣ noate sъ fȣгъ niчĭ sъ tpeakъ. Aшa dapȣ̆, nȣ timпȣлȣ̆, чi вieaцa noastpъ a fȣџitȣ̆, fiindȣ̆-kъ вieaцa noastpъ este tpekъtoape шi nȣ etepnъ. Întp'adeвъpȣ̆, kindȣ̆ ni-a fȣџitȣ̆ ȣnȣ̆ anȣ̆ din вieaцa noastpъ, ni-a fȣџitȣ̆ o napte konsidepaвiлъ a esistenцeĭ noastpe. Вieaцa noastpъ se skimвъ în opĭ-чe minȣtȣ̆, în opĭ-чe sekȣndъ, anoĭ întp'o opъ sîntȣ̆ 3600 sekȣnde шi întp'ȣnȣ̆ anȣ̆ sîntȣ̆ 31 miлioane sekȣnde! Întp'ȣnȣ̆ anȣ̆, nendȣлa чeasopnikȣлȣĭ s'a miшkat de 31 miлioane de opĭ шi totȣ̆ d'o datъ în aчestȣ̆ timпȣ̆, вieaцa a fъkȣtȣ̆ asemenea 31 miлioane de skimвъpĭ neînчetate, nesimцitoape, dapȣ̆ adeвъpate шi peaлe!

Fie-kape omȣ̆ шtie kъ kopпȣлȣ̆ nostpȣ este ȣnȣ̆ npodȣktȣ̆ алȣ̆ timпȣлȣĭ; eлȣ̆ naшte kȣ timпȣ, ape tpeвȣinцъ de timпȣ̆ nînъ kîndȣ̆ kpeшte, kȣ timпȣлȣ̆ nainteazъ шi kȣ timпȣ moape. Asta este шtiȣtȣ̆ tȣtȣpopa. Dapȣ̆ mȣлцĭ îшĭ imaџinъ kъ snipitȣлȣ̆ nostpȣ nȣ e sȣnȣsȣ̆ timпȣлȣĭ. O espesiȣne вoлгapъ ziчe „iȣte ka o idee“; napkъ nȣ чepe tpeвȣinцъ de niчĭ ȣnȣ̆ momentȣ̆ алȣ̆ timпȣлȣĭ ka sъ naskъ o idee. Пe kînd алцĭ nonȣлĭ 'шĭ imaџinъ kъ rîndipiлe noastpe, ka лȣkpȣpĭ kape esistъ шi sîntȣ̆ вiĭ, tpeвȣe sъ aĭвъ o miшkape; nȣmaĭ лȣkpȣpiлe moapte n'aȣ̆ miшkape; dap zik kъ imaџiniлe шi ideeлe tpeвȣe sъ aĭвъ o miшkape

foapte iȣte, пapкъ sȣopȣ; de aчeea a пȣmit'o *„zбopȣлȣ rîndipiлopȣ"*. Eatъ iapȣ o espresiȣne кape пpezintъ iȣцeaлa чea maĭ mape, чea maĭ пemesȣpaбiлъ.

Sȣблimȣ шi fpȣmosȣ este aчeasta imaцinapea adeкъ къ simцipiлe шi rîndipiлe, пȣ чepȣ пiчĭ ȣпȣ timпȣ; къ sîntȣ fiinцe ideaлe пesȣпȣse timпȣлȣĭ. Dapȣ шtiinцa modepпъ a stpiкatȣ mȣлte imaцinъpĭ fpȣmoase кape пȣ epaȣ кonfopmȣ adeвъpȣлȣĭ; sъ вedemȣ aкȣmȣ чe a fъкȣtȣ шtiinцa кȣ aчeastъ imaцinape.

Шtiinцa a гъsitȣ къ шi ideiлe шi simцipiлe пoastpe sîntȣ sȣпȣse timпȣлȣĭ. Бa înкъ a кȣtezatȣ a mъsȣpa aчestȣ timпȣ. Лa întîia вedepe sъ пape a fi o aбsȣpditate, кa sъ вpea чine-вa sъ mъsȣpe timпȣ чepȣtȣ кa o idъe sъ пasкȣ în кaпȣл пostpȣ; însъ aвem aлte esemплe d'aлte asemenea întpeпpindepĭ aлe шtiinцeĭ, кape aȣ peȣшit.

Пъпъ лa aпȣлȣ 1675, лȣmina s'a бȣкȣpatȣ de пpiвiлeцiȣлȣ rîndȣpiлopȣ d'aкȣmȣ; adeкъ пъпъ atȣпчĭ, oamenii ziчea къ лȣmina пȣ e sȣпȣsъ timпȣлȣ. Întp'adeвъpȣ, sъ stea чine-вa лa ȣпȣ кoлцȣ întp'o saлъ mape oбsкȣpъ шi în кoлцȣлȣ oпȣsȣ sъ aпpinzъ чine-вa o лȣminape, îndatъ чeлȣ d'întîiȣ вa вedea лȣminъ; aшa dapȣ, вedemȣ aiчĭ къ лȣmina пȣ чepe пiчĭ ȣпȣ momentȣ de timпȣ кa sъ aжȣпгъ din лoкȣлȣ d'ȣnde a eшitȣ пînъ лa oкiĭ пoшtpiĭ. Dapȣ astpoпomȣлȣ *Olaf Roemer* din Danemapкa, a desкoпepitȣ în пȣmitȣлȣ aпȣ лa лȣmina sateлiцiлopȣ a плaпeteĭ Iȣпitepȣ, къ aчeastъ лȣminъ чepe ȣпȣ timпȣ de 8 minȣte шi 13 seкȣnde кa sъ stpъбatъ ȣпȣ sпaцiȣ de 20 miлioane miлe цeogpafiчe. Întp'adeвъpȣ, o iȣцeaлъ estpaopdinapъ кape п'ape asemъпapea eĭ пe пъmîntȣ; къчĭ în aчestȣ timпȣ în кape пoĭ faчemȣ пȣmaĭ кîte-вa sȣte de пaшĭ, лȣmina a fъкȣtȣ *doȣ-zeчĭ de miлioane* miлe цeogpafiчe! Aпoĭ întp'o seкȣndъ (adeкъ ȣпȣ timпȣ кîtȣ aвem пoĭ tpeбȣinцъ sъ înкidem плeoпeлe шi sъ лe deschidemȣ); în aчestȣ timпȣ, лȣmina a stpъбъtȣtȣ ȣпȣ sпaцiȣлȣ de 40 miĭ miлe цeogpafiчe, adeкъ ȣпȣ sпaцiȣлȣ de шeaпte opĭ maĭ mape de кîtȣ toatъ пepifepiea (oкoлȣлȣ) пъmîntȣлȣĭ кape este 5460 miлe цeogpafiчe. Eatъ difepinцa întpe iȣцeaлa пoastpъ шi a лȣmineĭ. O кopaбie бȣпъ ape tpeбȣinцъ d'ȣпȣ aпȣ кa sъ oкoлeasкъ totȣ пъmîntȣлȣ. Aшa dapȣ, o кopaбie бȣпъ faчe în шeaпte aпĭ aбia dpȣmȣлȣ кape 'лȣ faчe лȣmina întp'o seкȣndъ. Dapȣ în шeaпte aпĭ sîntȣ 217 miлioane seкȣnde; пpin ȣpmape, лȣmina se miшкъ кȣ 217 miлioane de opĭ maĭ iȣte de кîtȣ чeлe maĭ бȣпe кopъбiĭ aлe пoastpe. Кîtȣ de лeпeшĭ sîntemȣ пe лîngъ лȣminъ!

Dapȣ de чe sъ пe mipъmȣ къ miшкъpiлe кopпȣлȣĭ пostpȣ sîntȣ aшa de лeпeшe шi înчete лîngъ aчeea a лȣmineĭ, кîndȣ вedemȣ къ чeapȣ sȣпetȣлȣ кape mepцe mȣлtȣ maĭ iȣte de кîtȣ вîntȣлȣ шi кape faчe întp'o seкȣndъ dpȣmȣлȣ de 1070 пaшĭ, este foapte лeпeшȣ în paпoptȣ кȣ лȣmina; къчĭ, чe sîntȣ 1070 пaшĭ лîngъ 40,000 miлe цeogpafiчe (20,000 пoшte)!

Dȣпe чe шtiinцa fiziкъ a desкoпepitȣ къ шi лȣmina чepe ȣпȣ timпȣ пeпtpȣ лȣкpapea eĭ, шtiinцa fizioлoцieĭ п'a întîpziatȣ a desкoпepi кa шi ideiлe шi simцipiлe пoastpe sîntȣ sȣпȣse timпȣлȣĭ. Кîte-вa espepimente foapte simплe пoate sъ dovedeasкъ aчeasta. Sъ ia чine-вa ȣпȣ къpбȣпe de foкȣ, sъ'лȣ пȣie пe ȣпȣ чepкȣ шi sъ'лȣ înвîpteasкъ iȣte, atȣпчĭ o sъ i se пapъ къ вede ȣпȣ чepкȣ de foкȣ. De чe aчeasta? Fiindȣ къ impresiȣnea imaцineĭ къpбȣпeлȣĭ de foкȣ кape пpodȣчe în пoĭ simцȣлȣ вedepeĭ, чepe oapeшi-кape timпȣ шi цine în пoĭ oapeшi-кape timпȣ, mъкapȣ къ în aчestȣ intepвaлȣ къpбȣпeлe s'a miшкatȣ din лoкȣлȣ sъȣ шi пȣ se maĭ aфлъ пe лoкȣлȣ ȣnde a пpodȣsȣ întîia impresiȣne; însъ пoĭ пe imaцinъmȣ totȣ a вedea къpбȣпȣ în aчestȣ лoкȣ. Dapȣ fiindȣ къ în aчestȣ timпȣ чepкȣлȣ s'a miшкatȣ, пpin ȣpmape къpбȣпeлe de foкȣ a aжȣпsȣ лa ȣпȣ aлtȣ пȣпкtȣ вiчinatȣ кȣ чeлȣ d'întîiȣ, de aчeea пpodȣчe aкȣmȣ în пoĭ o impresiȣne пȣoъ; aпoĭ fiindȣ къ efeкteлe impresiȣneĭ d'întîiȣ п'aȣ înчetatȣ, de aчeea amîndoъ impresiȣneлe se кomбinъ шi пi se пape къ вedemȣ ȣпȣ apкȣ de foкȣ шi чepкȣлȣ totȣ înвîptindȣ-se din пoȣ, totȣ пpodȣчe impresiȣnĭ пȣoĭ кape кomбinindȣ-se кȣ чeлe вeкĭ aлe къpopa efeкte п'aȣ înчetatȣ, пpodȣчe în пoĭ simцipea ȣпȣĭ чepкȣ intpegȣ înfoкatȣ. Eatъ dapȣ пpoбatȣ къ impresiȣniлe simцȣpiлopȣ чepe opĭ-чe timпȣ шi цine opĭ-чe timпȣ.

Sȣпtȣ oamenĭ кape пpiчeпȣ ȣпȣ лȣкpȣ maĭ кȣpîndȣ, пe кîndȣ aлцiĭ îлȣ пpiчeпȣ maĭ înчetȣ. Лa чeĭ d'întîiȣ, rîndȣpiлe mepгȣ maĭ iȣte de кîtȣ лa чeĭ d'aлȣ doiлea. Sȣпtȣ oamenĭ плinĭ de spipitȣ, însъ aȣ пefepiчipea къ, кînd îĭ atacъ чineвa

în soцietate, nȣ поate sъ dea îndatъ ȣnȣ̆ рespȣns spiritȣaл ка sъ'шi поatъ рespȣnsa de adвeрsapiĭ лорȣ̆. Токmaĭ kîndȣ̆ ажȣнгȣ̆ a касъ, ле вine o idee шi sîntȣ̆ foapte лекъжiцĭ: de че nȣ ле a венitȣ̆ aчeste ideĭ maĭ 'nainte! Ла ачешtĭ oamenĭ, spiritȣлȣ̆ este ка ȣnȣ̆ калȣ̆ хрънitȣ̆ кȣ порȣмбȣ̆; este грasȣ̆ шi лȣчitорȣ̆, însъ мерџе încet. Sȣnt алцĭ oamenĭ каре ар врeа sъ вrilleze în saloane прin spiritȣлȣ̆ лорȣ̆ шi sъ atрагъ atenцiȣnea tȣtорa. Dар spре nenорочiре, spiritȣлȣ̆ шi ideiле лȣчitoаре ĭĭ вine кam tîрziȣ̆, tокmaĭ kîndȣ̆ se погоаръ пе sкаръ dȣпъ че a zisȣ̆ adio soцietъцеĭ. Sъ'мi îнкiпȣiaскъ чinева kîtȣ̆ de пenлъкȣt шi гъръ timп este aчest spiritȣ̆ пе каре Jean Paul iлȣ̆ nȣmeшte «spiritȣлȣ̆ sкъреĭ». Spiritȣлȣ̆ aчestорȣ̆ oamenĭ, este ка o sȣгъ лепешъ каре adȣче sаре dȣпъ че s'a sкȣлatȣ̆ de ла masъ.

Am кȣnosкȣtȣ̆ ȣnȣ̆ omȣ̆ foapte spiritȣaлȣ̆ însъ кam distрактȣ̆. Aчestȣ̆ omȣ̆ aвеа ȣnȣ̆ кȣсȣрȣ̆ къ treкîndȣ̆ înaintea лȣĭ, maĭ кȣ seamъ în тръsȣръ, ȣnȣлȣ̆ din amiчiĭ sъĭ, nȣ'лȣ̆ a кȣnosкȣtȣ̆ îndatъ шi niчĭ nȣ'лȣ̆ a saлȣtatȣ̆; tокmaĭ dȣпъ че amiкȣлȣ̆ a treкȣtȣ̆, 'ĭ a венitȣ̆ în rîndȣ̆: iatъ a treкȣtȣ̆ amiкȣлȣ̆ кȣtаре шi îmĭ паре ръȣ̆ къ nȣ л'emȣ̆ saлȣtatȣ̆. Iatъ dар ȣnȣ̆ spiрt tардiв.

Aшa dар, шtiinцa a dовeditȣ̆ ка simцiрiле noastре чере ȣnȣ̆ оаре-каре timпȣ̆ ка sъ лȣкреze шi къ sборȣлȣ̆ rîndȣрiлорȣ̆ sъ ȣрmeazъ kînd maĭ înчetȣ̆, kînd maĭ iȣte ла diфeрiцĭ oamenĭ. Ла ȣnȣл, rîndȣрiле sборȣ̆ înчetȣ̆ ка ȣn кȣрканȣ̆ шi ла алцĭ sборȣ̆ iȣte ка ȣn вȣлтȣр; dар шtiinцa a шi merс maĭ dепаrte шi a черкatȣ̆ a мъsȣра aчеastъ iȣцеалъ a rîndȣрiлорȣ̆ noastре. Dар кȣмȣ̆ o sъ мъsȣръмȣ̆ „sборȣлȣ̆ rîndȣрiлорȣ̆?“ Iatъ кȣm:

Лȣкрареа ideiлорȣ̆ шi simцiрiлорȣ̆ noastре se поаte мъsȣра dȣпе eфeкtȣлȣ̆ лорȣ̆. Апоĭ iȣцеала лорȣ̆ se поаte мъsȣра de ла înчепȣtȣлȣ̆ лȣкръреĭ ȣneĭ imпресiȣnĭ simцiвiле, пînъ ла înчепȣтȣлȣ̆ лȣкръреĭ a ȣneĭ miшкъrĭ коресnondente. Sъ dъмȣ̆ sпре aчeasta ȣnȣ̆ esemплȣ esпliкatiв.

Ȣnȣ̆ omȣ̆ цiindȣ̆ mîna sa пе masъ, прin întîmпларе, a datȣ̆ акоlо peste ȣnȣ̆ акȣ̆ каре 'ĭ a înцепatȣ̆ deџetȣ; aчeastъ imпресiȣne 'ĭ a продȣsȣ̆ o dȣrере вie; eфeкtȣлȣ̆ aчesteĭ dȣрerĭ era къ omȣл a trаs mîna sa шi a deпъrtat'o din лоkȣл ȣnde era. O asemenea întîmпларе este foapte комȣnъ, în kîtȣ̆ niminĭ nȣ'ĭ dъ niчĭ o atenцiȣne; кȣ toate aчestea, este ȣnȣ̆ aktȣ̆ пsiхоloџiкȣ̆ foapte комплiкatȣ̆. Adiкъ, kîndȣ̆ акȣлȣ̆ a înцепatȣ̆ вîрфȣлȣ̆ deџetȣлȣĭ meȣ̆, în momentȣлȣ̆ aчesta, simцirea aчesteĭ atinџerĭ s'a комȣniкatȣ̆ креерiлорȣ̆ meĭ прintр'ȣnȣ̆ deosевitȣ̆ nервȣ̆ simцitорȣ̆ каре мерџе de ла вîрфȣлȣ̆ deџetȣлȣĭ пînъ ла креерĭ. Nȣmaĭ în ȣрma aчesteĭ комȣniкацiȣnĭ, креерiĭ meĭ aȣ̆ fostȣ̆ înшtiinцaцĭ къ ла вîрфȣлȣ̆ deџetȣлȣĭ s'a întîmплatȣ̆ ȣnȣ̆ лȣкрȣ пenлъкȣtȣ̆, dȣрerosȣ̆. Акȣm креерiĭ, ка domnitорȣлȣ̆ корпȣлȣĭ, ордoneazъ ȣnȣĭ алтȣ̆ nервȣ̆ miшкъtорȣ̆ каре este în комȣniкацiȣne кȣ мȣшкiĭ deџetȣлȣĭ atinsȣ̆, ка sъ retрагъ deџetȣлȣ̆ din лоkȣлȣ̆ aчesta; nервȣлȣ̆ asкȣлtъ, înшtiinџe пе мȣшкiȣ каре retрaџe deџetȣ шi кȣ aчestea s'a terminatȣ̆ реакцiȣnea креерiлорȣ̆ în контра imпресiȣneĭ dȣрeroase a акȣлȣĭ. Dакъ s'аrȣ̆ пȣtea мъsȣра kîtȣ̆ timпȣ̆ treче de ла atinџеrea deџetȣлȣĭ прin акȣ̆, пînъ ла retрaџеrea mîneĭ, aшȣ̆ шti iȣцeала simцiрiлорȣ̆ шi rîndȣрiлорȣ̆ noastре. Dар шtiinцa a ажȣnsȣ̆ прin niшte esпeрimente inџenioase a мъsȣра esaкtȣ̆ шi aчeastъ iȣцeалъ шi aшa a гъsitȣ̆ къ simцiрiле шi rîndȣрiле noastре фaкȣ̆ întр'o seкȣndъ ȣnȣ̆ дрȣмȣ̆ de 180 пiчioаре (30 stînжenĭ). D. Helm-Holz шi D. Dubois Raymond aȣ̆ aвȣtȣ̆ мȣлte мерite кȣ asemenea черчетърĭ deлiкate шi imпорtante. Aшa dар dакъ, sпре esemплȣ, s'аrȣ̆ гъsi ȣnȣ̆ omȣ̆ кȣ ȣnȣ̆ корпȣ̆ d'o лȣнџime de 30 stînжenĭ, aчestȣ̆ omȣ̆ аrȣ̆ simцi dȣрerea deџetȣлȣĭ înцепatȣ̆, tокmaĭ peste o seкȣndъ. Dар fiindȣ̆ къ nȣ se гъseшte ȣnȣ̆ omȣ̆ d'o лȣнџime de 30 stînжenĭ, Natȣрaлiștiĭ aȣ̆ фъкȣtȣ̆ esпeрimente кȣ alte animaле înzestрate de natȣръ к'ȣnȣ̆ корпȣ̆ maĭ лȣнгȣ̆, s. e. кȣ валena каре аре o мъrime de 80 пînъ ла 100 пiчioаре шi aшa s'aȣ̆ înкredinцat къ înцепîndȣ̆ коаda валeneĭ, animaлȣлȣ̆ o miшкъ tокmaĭ peste o seкȣndъ, къчĭ ка sъ треакъ înшtiinцаrea dȣрereĭ de ла коаdъ ла капȣ валeneĭ, adiкъ ȣn дрȣm de 90 пiчioаре шi ка sъ треакъ орdinȣл deпъртъреĭ коаdeĭ, de ла капȣ̆ (креерĭ) пînъ ла коаdъ, a тревȣitȣ̆ iар sъ фaкъ ȣnȣ̆ дрȣмȣ̆ de 90 пiчioаре; прin ȣрmаре пentрȣ dȣsȣлȣ̆ шi întорsȣлȣ̆ simцireĭ шi voinцeĭ a aвȣtȣ̆ тревȣinцъ tокmaĭ timпȣлȣ̆ ȣneĭ seкȣnde.

Sîntȣ̆ ȣniĭ oamenĭ каре прiimesкȣ̆ o паlмъ шi totȣ̆ nȣ'шi retрагȣ̆ обрazȣ. Лȣmea zиче къ aȣ̆ «o пеле гроasъ.» Sъ вede къ пелеа лорȣ̆ este aшa de гроasъ în kîtȣ̆ simцirea паlмeĭ ажȣнџe преа tîрziȣ̆ ла rezidenцa креерiлор лор, ла aчestȣ̆ sȣverанȣ̆ лeneшȣ̆, ка ȣniĭ sȣveranĭ din Asiea,

Алte esпeрimente aȣ doveditȣ kъ treче a zeчea пaрte a ȣneĭ sekȣnde пînъ kîndȣ kreeriле omȣлȣĭ пriimeште kȣnoштinцa d'ori-че imпresiȣne ȣрmatъ пe o пaрte esterioaръ a korпȣлȣĭ nostrȣ; aпoĭ iaрȣ treче a 100 пaрte a ȣneĭ sekȣnde пînъ kîndȣ ȣnȣ mȣшkiȣ алȣ korпȣлȣĭ esekȣteazъ voinцa kreeriлорȣ saȣ ordinȣ че a пriimitȣ d'aколо. Аша daрȣ, într'o imпresiȣne ши o miшkaрe koresпondentъ, treче timпȣлȣ de 1 1/4 пînъ ла 2 a zeчea пърцĭ a ȣneĭ sekȣnde. Însъ acestȣ timпȣ diferъ ла diferiцiĭ oamenĭ. Eatъ esakta mъsȣrъ a iȣцeleĭ „zboрȣлȣĭ gîndȣriлорȣ" noastre!

Kîndȣ vorbimȣ akȣmȣ kъ ȣnȣлȣ aрe ȣnȣ sпiritȣ maĭ iȣte ши алtȣлȣ aрe ȣnȣ sпiritȣ maĭ лeneшȣ, înцeлeцemȣ akȣmȣ kȣ aчeste kȣvinte ȣnȣ simцȣ reaлȣ; adekъ ла ȣnȣлȣ deпeша teлegrafikъ kaрe пoaрtъ kȣnoштinцa de ла korпȣл ла kreeriĭ kъ deцetȣл s'a înцenatȣ, meрцe maĭ iȣte ла ȣnȣл de kîtȣ ла алtȣлȣ; asemenea ши deпeша teлegrafikъ kaрe пoaрtъ ordinȣлȣ de ла kreeriĭ ла mȣшkiȣл deцetȣлȣĭ ka sъ se retragъ, meрцe iaрȣ ла ȣniĭ oamenĭ maĭ iȣte de kîtȣ ла алцiĭ. Daрȣ întokmaĭ kȣmȣ sîntemȣ în staрe a kiшtiga пrin eseрчiцiȣ o aцeрitate în simцȣriле noastre; пrekȣm aрtistȣл viрtosȣл, dȣпe че a kîntat mȣлt пe ȣn пianȣ, a kiшtigatȣ o maĭ maрe aцeрitate în mîineле saле de kîtȣ ȣnȣ omȣ oрdinaрȣ; asemenea sîntemȣ în staрe a eseрsa ши kreeriĭ noштriĭ ши ȣnȣ omȣ kaрe mediteazъ mȣлtȣ kȣ kreeriĭ, dobîndeште o maĭ maрe aцeрitate de kîtȣ ȣn алtȣ omȣ kaрe n'a eseрsatȣ aчestȣ oрganȣ nobiлȣ.

Аша daрȣ sъ nȣ se maĭ плîngъ astъzĭ nimenea kъ timпȣлȣ zboaръ iȣte; kъчĭ, ȣnȣ omȣ înцeлent, ȣn om kaрe лȣkreazъ kȣ kaпȣ, пoate sъ obiчnȣiaskъ kreeriĭ sъĭ a zboрa înkъ maĭ iȣte de kîtȣ timпȣ, a пrodȣче într'ȣn timп maĭ mȣлte ideĭ de kît ȣn aлt om; aпoĭ kȣ kît ȣn om пrodȣче maĭ mȣлte ideĭ, kȣ atît trъeште maĭ mȣлtȣ; kъчĭ mъsȣрa esistinцeĭ noastre пe aчest пъmînt este nȣmeрȣл ideiлор ши akцiȣniлор kaрe ле am пrodȣs în aчeastъ viaцъ. Ast-feлvedem de mȣлte oрĭ tineriĭ kaрe aȣ trъit mȣлtȣ ши bъtrîniĭ kaрe aȣ trъitȣ foaрte пȣцinȣ. Kîte odatъ ȣnȣ bъtrînȣ de 70 de anĭ, este ȣnȣ bъieцeлȣ, ши moaрe ka ȣn koпiлaш! Че пaроlia soaрteĭ a ȣnoрa oamenĭ!—

Istoria пъmîntȣлȣĭ. *)

I.

Aрxiva пъmîntȣлȣĭ.

Шtiinцa pozitivъ че o avemȣ desпre цenȣлȣ nostrȣ, îmbrъцiшeazъ nȣmaĭ sпaцiȣлȣ de пatrȣ miĭ de anĭ чeлȣ mȣлtȣ; dinkoлo d'aчeastъ eпokъ, este пentrȣ istoria noastrъ ȣnȣ kaosȣ, ȣnȣ întȣneрikȣ adînkȣ.

Daр istoria чeрȣлȣĭ îmbrъцiшeazъ пentrȣ noĭ o sferъ maĭ maрe, de kîtȣ kiaрȣ istoria noastrъ пroпrie; kъчĭ пrin ieroглifeле eцiпtiene, пrin anaлeле (kaлendaрeле) astronomiче aле Kineziлорȣ, шtimȣ че s'a întîmплatȣ пe чeрȣ 'nainte kȣ 4500 ши kiaрȣ 'nainte kȣ 5000 de anĭ; че пoziцiȣne avea atȣnчĭ soaрeле în чeрȣ, че komete ши пlanete s'aȣ arъtatȣ atȣnчĭ.

Aчestȣ sпaцiȣ de пatrȣ ши чinчĭ miĭ de anĭ, kîtȣ de maрe ши imensȣ este în raпortȣлȣ nostrȣ, este ȣnȣ nimikȣ, ȣnȣ minȣtȣ în raпortȣлȣ esistenцeĭ глobȣлȣĭ nostrȣ; aшa daр, istoria глobȣлȣĭ nostrȣ îmbrъцiшeazъ ши ȣnȣ sпaцiȣ înkъ mȣлtȣ maĭ maрe de kît aчeлa kȣnoskȣtȣ aл чeрȣлȣĭ.

Daр ши dokȣmenteле istorieĭ пъmîntȣлȣĭ sîntȣ mȣлtȣ maĭ vaлabiле de kîtȣ aчeле aле чeрȣлȣĭ ши aле omȣлȣĭ; kъчĭ aiчĭ avemȣ nȣmaĭ tradiцiȣnĭ vaцe, sȣпȣse îndoeliлорȣ, пe kîndȣ istoria пъmîntȣлȣĭ se bazeazъ пe ȣnȣ aрxivȣ istorikȣ, esaktȣ, пositivȣ, nesȣпȣsȣ ла niчĭ o îndoiaлъ. Aчeastъ aрxivъ nȣ e de xърtiĭ, чĭ de пietre ши de nisinȣ kaрe se aфлъ sȣbt пivniцeле noastre.

Daр întokmaĭ ka o kaрte пreчioase n'aрe niчĭ o vaлoaрe пentrȣ oameniĭ kaрiĭ nȣ шtiȣ s'o чiteaskъ ши пaрe kъ nȣ esistъ пentrȣ dînшiĭ, aшa ши aрxiva пъmîntȣлȣĭ n'a avȣtȣ niчĭ o vaлoaрe пentrȣ omȣ, пînъ kîndȣ n'a шtiȣtȣ sъ o чiteaskъ ши s'o пriчeaпъ. Tokmaĭ ла sfîрШitȣлȣ sekoлȣлȣĭ trekȣtȣ, sпiritȣлȣ omȣлȣĭ a reȣшitȣ a deшifra aлfabetȣлȣ aчesteĭ aрxive ши a se înkredinцa пrin niшte rъmъшiцȣrĭ гъsite în sînȣлȣ пъmîntȣлȣĭ, kъ пъmîntȣлȣ nostrȣ avea diferite eпoче aле esistenцeĭ saле, fie-kaрe deosebindȣse пrin karaktere пartikȣлaрe kaрe ле a arъtatȣ atȣnчĭ sȣпrafaцa пъmîntȣлȣĭ, ka ши пrin пartikȣлaritatea formeлорȣ veцetaле ши animaле че aȣ esistatȣ atȣnчĭ пe пъmîntȣ.

*) NOTЪ. Amȣ пȣbлikatȣ aчestȣ artikoлȣ în „Kaлendaрȣлȣ Romȣnȣлȣ" anȣлȣ koрentȣ; însъ sȣbiektȣлȣ artikoлȣлȣĭ fiindȣ instrȣktivȣ, m'a determinatȣ a'лȣ insera ши în ӂȣрnaлȣлȣ nostrȣ.

Totŭ aчeastъ apшiвъ a apъtatŭ къ епока de чinчi saŭ шase mii de anĭ каpe кѕпpinde istopia џenѕлѕĭ nostpѕ, пѕ este nimiкŭ пе лîнгъ епочеле esistinџeĭ пъmîntѕлѕĭ шi кiapŭ îmmѕлџindŭ istopiea noastpъ кѕ mii шi mii de anĭ, totŭ пѕ ва ажѕnџe depapte ла istopia пъmîntѕлѕĭ.

Ла aчeastъ кѕnoштinџъ, ne a adѕsŭ nietpiле pesпîndite npetѕtindenea în sînѕлŭ пъmîntѕлѕĭ, каpe fopmeazъ аколо sepiĭ esакte компѕse de stpate sѕnepпѕse ѕпа neste алta întp'ѕпŭ opdinŭ esакtŭ шi певаpiaбiлŭ, fie-каpe каpакtepizindŭ o епокъ otъpîtъ a пъmîntѕлѕĭ, шi întoкmaĭ întp'o кapte, паџiniле se ѕpmeazъ întp'ѕпŭ opdinŭ konseкѕentŭ шi певаpiaбiлŭ, аша шi stpateле în apшiва пъmîntѕлѕĭ se ѕpmeazъ întp'ѕпŭ opdinŭ esакtŭ шi kontinѕatŭ, de ла епочеле челе maĭ nostepioape шi ѕpmîndŭ pînъ ла епочеле челе maĭ npimitiве, челе maĭ antiче.

Dap пѕ пѕmaĭ nietpe шi nisinŭ, чi шi pъmъшiџe de веџetaле шi de animaле fopmeazъ o napte însemnatъ în apшiва пъmîntѕлѕĭ; къчĭ dѕпе каpакtepeле шi fopmeле aчestopŭ pemъшiџѕpĭ animaле, пѕtemŭ кѕnoaште timпѕлŭ шi епока пъmîntѕлѕĭ în каpе aŭ esistatŭ.

Apбopѕлŭ Sigitaria. Mamuth in ѕmбpa de Cicas. Ichthyosaurus. Pterodactylus. Plesiosaurus. IguanoJon.

Taблоѕлŭ планteлopŭ шi animaлeлopŭ Antedeлѕвiane.

Aчi oбsepвъmŭ o чipкѕmstanџъ intepesantъ шi џeпepaлъ, adiкъ: кѕ кîtŭ sъпъmŭ maĭ adînкŭ în пъmîntŭ, кѕ кîtŭ stpateлe sѕntŭ maĭ antiче; кѕ atîtŭ pemъшiџѕpiле animaле че se гъseskŭ аколо, sѕntŭ maĭ difepite d'aчeле че se afлъ акѕm пе sѕпpafaџa пъmîntѕлѕĭ; din kontpa: кѕ къtŭ stpateле sѕntŭ maĭ sѕnepioape шi maĭ modepne, кѕ atîtŭ pemъшiџѕpiле animaле кѕпpinse întp'înseле sѕntŭ maĭ anaлоџе кѕ aчeле че esistъ акѕmŭ пе sѕпpafaџa глобѕлѕĭ nostpѕ. Аша întp'o епокъ пѕ maĭ пѕџinŭ antepiopъ de ла епока актѕалъ, se гъseskŭ animaле împietpite *fosiле* каpе seamъпъ кѕ елefantѕлŭ nostpѕ: пpекѕm Mamuth (Elephas primigenius) каpе se deosiбеште de елefantѕлŭ nostpѕ пѕmaĭ în aчeea къ epa înкъ mѕлtŭ maĭ mape, шi къ авеа пелеа акопеpitъ кѕ пepĭ кpeџĭ, кѕ лînъ гpoasъ (елefantѕл d'акѕm n'ape пepĭ) шi къ tpъia în џepiле fpigѕpoase пе кîndŭ елefanџiĭ de акѕmŭ tpъeskŭ пѕmaĭ în климеле foapte калde.

Asemenea esistъ în пъmîntŭ, sкелete de Ma-

stodonte saȣ de Elefante џiгантiче antedeлȣвiane; asemenea a esistatȣ maĭ 'nainte ȣнȣ червȣ de dimensiȣнĭ тȣлтȣ maĭ mapĭ de kîtȣ ачеле че esistъ акȣm.

Ȣнȣ алтȣ animaлȣ monstpȣosȣ, каpe a esistatȣ în пepiode antedeлȣвiane, este Mylodon robustus, алȣ кърȣia skeлete s'aȣ гъsitȣ în Amepîka ла Rio de la Plata. Елȣ seamънъ кȣ animaлȣлȣ „Ai“ saȣ леneшȣ d'акȣmȣ (веzĭ Isisȣ 1857, No. 2), însъ авеа o dimensiȣne тȣлтȣ maĭ џiгантikъ de kîtȣ ачестȣ animaл în timпȣл aktȣaл.

Dap шi пʌanteлe din enока ачеаsta antepioapъ, seamънъ тȣлтȣ кȣ пʌanteлe aktȣaлe; къчĭ moлitfȣл, бpadȣл, apџapȣл шi ȣлmȣл aȣ esistat înaintea deлȣвiȣлȣĭ ка шi акȣm, fiind-къ se гъsешte în пъmîntȣ, fpȣnzeлe шi флopiле ачеstopȣ пʌante бine konsepвate, însъ îmпietpite. Nȣmaĭ o пʌantъ d'atȣнчĭ s'a stinsȣ шi нȣ maĭ esistъ акȣm; asta este ȣн feл de moлitвĭ (pinus succinifer) din каpe пpовiнe кiхлiбapȣ каpe se гъseшts în ȣнеле лoкȣpĭ în пъmîntȣ шi în алте лoкȣpĭ ла maлȣлȣ mъpiĭ.

S'apȣ пȣtea чiнева съ нe întpeбe: къ daкъ гъsimȣ în ачеste stpate sȣпepiope antedeлȣвiane але пъmîntȣлȣĭ atîtea пʌante шi animaле каpe seamънъ кȣ пʌanteлe шi animaле че tpъesk акȣm, oape нȣ s'a гъsitȣ шi skeлete de oamenĭ antedeлȣвianĭ? Kestiȣnea ачеаsta a fostȣ desбътȣtъ de maĭ mȣлџĭ oamenĭ de шtiinџъ în difepite mодȣpĭ шi enoче. În sekoлȣлȣ tpekȣtȣ, saвantȣлȣ пpfesopȣ Schleichlezer în Џepmania a гъsitȣ ȣн skeлetȣ îmпietpitȣ (fosiлъ) шi a zisȣ къ asta este skeлetȣл ȣнȣĭ om antedeлȣвian; л'a шi нȣmit „homo deluvii testis (omȣлȣ maptȣpȣлȣ потопȣлȣĭ)“ însъ ȣнȣ esamenȣ maĭ esaktȣ a пpoбatȣ къ ачестȣ skeлetȣ нȣ e de omȣ, чi d'o шопîpлъ (Salamander) antedeлȣвianъ foapte џiгантikъ. Пе ȣpmъ, s'a гъsitȣ пe insȣлa Guadeloupрe нiшte skeлete de oamenĭ îmпietpite шi ȣнiĭ 'шi aȣ înkiнȣitȣ къ aiчĭ sȣntȣ iap skeлete de oamenĭ antелȣвianĭ, dap пe ȣpmъ s'a възȣtȣ къ ачесте skeлete нȣ epaȣ întp'adeвъpȣ fosiле adiкъ oaseлe skimбate în пietpe, чi нȣmaĭ акопеpite кȣ o stpatie de пiatpъ (кpȣstaџiȣne) пpекȣm se акопеpe o флoape кȣ o stpatъ de пiatpъ kîndȣ o џiнe чiнева kît-ва timпȣ esпȣsȣ aбȣpiлopȣ din izвopȣлȣ калдȣ нȣmitȣ Sпpȣdeл în Kaplsbad.

Џeoлoџiĭ modepнĭ s'aȣ înkpedinџatȣ къ пînъ акȣmȣ нȣ s'a гъsitȣ în пъmîntȣ нiчĭ o pemъшiџъ fosiлъ de oamenĭ antedeлȣвianĭ. Съ нȣ'шi înkiпȣiaskъ чiнева къ asta este în kontpadikџiȣne кȣ ачееа че se ziче în бiблie despre потопȣ (deлȣвiȣ) шi къ oamenii s'aȣ нimiчitȣ atȣнчĭ, къчĭ de шi нȣ s'a гъsitȣ пînъ акȣmȣ, поate къ se ва гъsi maĭ пe ȣpmъ în sînȣлȣ пъmîntȣлȣĭ adeвъpate pemъшiџe de oamenĭ antedeлȣвianĭ.

Dap кȣ kîtȣ нe погоpîmȣ maĭ жосȣ în stpateлe пъmîntȣлȣĭ, кȣ atîtȣ dъmȣ maĭ тȣлтȣ нeste animaле шi пʌante de fopme бizape шi foapte difepite de ачеле че esistъ акȣmȣ пe пъmîntȣ. Ачесте animaле din enoчеле челе maĭ antiче але пъmîntȣлȣĭ, se deosiбeskȣ maĭ toate пpintp'o mъpime estpaopdinapъ џiгантikъ, нȣtemȣ съ zichemȣ monstpȣoasъ. Totȣ d'o datъ se deoseбeskȣ пpin simпʌiчitatea opгanizaџiȣнеĭ лopȣ. Aшa dap s. e. нȣmaĭ în enoчеле чева maĭ antiче de kîtȣ пepioda deлȣвianъ гъsimȣ pemъшiџȣpĭ de animaле mamifepe. Nȣmaĭ atȣнчĭ пъmîntȣлȣ a ажȣнsȣ ла o stape пepfektъ în kîtȣ съ поatъ пpiimi лoкȣinџa animaлелopȣ mamifepe, adiкъ a ачеstopȣ animaле d'o opгanizaџiȣne пepfektъ шi maĭ ȣпepioapъ de kîtȣ ла toate чеде-л-алте animaле. Ла o enoкъ maĭ antikъ нȣ maĭ гъsimȣ animaле mamifepe, чi нȣmaĭ пасеpĭ. Maĭ жосȣ, se fakȣ шi пасеpĭ пȣвъзȣte шi în лoкȣлȣ лopȣ se apъtȣ нȣmaĭ peptiле; dap ачесте peptiле нȣ sîntȣ нiшte fiinџe miчĭ шi нeвiновate ка peptiлеле noastpe, чi нiшte шопîpле monstpȣoase de mъpimea ȣнеĭ бaлeне adiкъ de 70 шi кiapȣ de 100 de пiчioape! Ба înкъ, skeлeta ȣнȣĭ peptiлȣ monstpȣ antedeлȣвianȣ нȣmitȣ Hydrarctos, авеа mъpimea de 120 пiчioape! (Веzĭ алътȣpatȣ taблoȣ.)

Ȣнȣ natȣpaлistȣ oбsepвъ, opĭ къ ачесте animaле epaȣ atȣнчĭ нȣmaĭ epбiвоape, opĭ къ, daкъ apȣ tpъi шi акȣm fiindȣ шi каpнiвоape, нeste пȣџinȣ apȣ fi mînkatȣ toatъ лȣmea. Maĭ кȣ seamъ ачестĭ monstpĭ mapinĭ apȣ fi mînkatȣ toate fiinџeле вiĭ че se aфлъ în sînȣлȣ mъpiлopȣ. Maĭ totȣ în ачеаstъ enoкъ aȣ tpъit нiшte animaле de fopme atîtȣ de бizape шi de stpeine în kîtȣ, oбsepвъ џeoлoџiĭ, daкъ нȣ s'apȣ гъsi în пъmîntȣ doвezĭ нeтъгъdȣite despre esistinџa лopȣ, нȣ 'шi apȣ пȣtea înkiпȣi чiнева къ ачесте animaле aȣ esistatȣ вp'o datъ întp'adeвъpȣ. Întpe ачесте animaле, нȣmimȣ-aiчĭ чеʌȣ нȣmitȣ *Plesiosaurul* каpe авеа ȣнȣ капȣ шi гîtȣ de шapпe, ȣнȣ kopпȣ de

шопîрлъ ші notatoape de пешті, ȣнȣ Ichtheosaurul, каре ера, ка съ zічемȣ аша, жȣмътate пеште ші жȣмътate шопîрлъ, Pterodactylul, о шопîрлъ каре sбȣра în аер ші каре ера пар' къ жȣмътate шопîрлъ ші жȣмътate пасере. Ачестȣ animалȣ бizарȣ авеа ȣнȣ капȣ маї кîтȣ жȣмътate мърimea a totȣ корпȣлȣї сеȣ, dinцї foapte аскȣцiцї ші pedȣтабiлї ші гiape foapte tapї; ва съ zікъ ачестȣ animалȣ цirantікȣ ера ȣнȣ карnivорȣ sбȣрътоrȣ foapte перiкȣлосȣ (Везї таблоȣ.)

Dар плантеле ачестеї пepiode sînтȣ iap de niште спеце кȣ totȣлȣ stpeine каре нȣ маї esistъ în zioa ачеаста; aste sȣntȣ спецеле: Sigillaria, Lepidendron, Cicas ші Zamia.

Dар animалеле каре se афлъ întp'o stpatъ маї жосȣ а пъмîntȣлȣї, sȣntȣ înкъ маї simпле în органizaцiȣнеа лорȣ ші пpin ȣрмаpe înкъ маї infepioape în скара fiinцелорȣ. Аша se гъsескȣ ȣрме de бpoaште каре seamънъ кȣ кîiнї, dар капетеле ші dinцiї ачестор animале dоведеск къ ачесте бpoaште antiче ерaȣ d'o мърime кȣ totȣл estpaopdinape în кîтȣ чеа маї мape спецъ de бpoaште че esistъ акȣм în Амеpiка, seamънъ în пpiвinцa кȣ ачесте бpoaште antiче, întoкмаї ка ȣнȣ мiкȣ бpotъчелȣ лîнгъ о бpoaскъ мapе.

Ȣniї 'мї înкinȣескȣ къ ачесте бpoaште tpeбȣе съ fi fost animале ръпitoape, къчї бpoaштеле d'акȣм tpъеск кȣ insekte, dap ачесте бpoaште antidелȣвiane ръпitoape, tpъiaȣ de animале мapї ші epaȣ adевъpate animале sînцеpoase. Ла ȣнеле але ачестор animале, dinцiї sȣntȣ fъкȣцї întp'ȣнȣ modȣ atътȣ de înкȣpкatȣ în кътȣ ле нȣмескȣ animале Labyrintondonte (кȣ dinцї de лабipintȣ). Ачесте animале кȣpioase, каре epaȣ totȣ d'o datъ пеште, бpoaскъ ші шопîрлъ, animалеле каре ле аȣ sepвitȣ dpentȣ нȣtpimentȣ, ȣнеле авеаȣ ка niште павеzе tapї ка niште бpoaште цестоasе, алтеле ка niште конкiлiї (skoїчї); de ачеа natȣpa а dat animалелорȣ labirintodonte niште dinцї аша de tapї în кîт маї къ нȣ esistъ пе лȣмеа ачеаста, ȣн лȣкpȣ аша de tape; кiapȣ гpanitȣ, fepȣ ші оцелȣ нȣ sîntȣ nimiкȣ în пpiвinцa tъpimeї în компаpaцiȣне кȣ ачештї dinцї. Eatъ ȣнȣ лȣкpȣ pемаpкабiлȣ: Natȣpa а штiȣtȣ съ fakъ din sгîpчiȣ împpeȣнъ кȣ вapȣ, niште dinцї маї tapї de кîтȣ кiapȣ fepȣ ші оцелȣл.

II

ISTOPIA ПЪМÎNTȢЛȢЇ.

„Ла înчепȣtȣ, а кpeat Dȣмnezeȣ чеpȣлȣ ші пъмîntȣлȣ; dap пъмîntȣлȣ ера ȣнȣ хаосȣ акопеpitȣ de апеле очеанȣлȣї, ші ȣнȣ sȣflетȣ zeeскȣ fîлfîea asȣпpa апелорȣ; ші а zisȣ Dȣмnezeȣ: „fie лȣмiнъ! ші а fostȣ лȣмiнъ (цenezisȣ I. 1—3).“ Кȣ ачеаstъ sкȣpтъ fpaзъ îнчепе Бiблiа ші кȣ Бiблiа îнчепе Istopia лȣмеї ші а омȣлȣї.— În ачеаstъ sкȣpтъ fpaзъ este конpinsъ toatъ istopiea кpeaцiȣнеї лȣмеї, toatъ istopiea fopмaцiȣнеї пъмîntȣлȣї; бъгaцї акȣмȣ de seamъ, кȣмȣ sȣntȣ pрezintate aiчї toate елементеле fiziче (пъмîntȣ, апъ, аерȣ ші fокȣ) dintp'ȣнȣ modȣ atътȣ de налтȣ! Пъмîntȣлȣ este ȣнȣ хаосȣ, adiкъ о матеpie neфopматъ; о неtъpцinitъ ші гpozавъ amestекътȣpъ din челе маї гpozаве пȣtepї пъпъdiтoape каре каȣtъ а se nimiчi ȣна пе алта. Ȣнȣ întȣnepoкȣ adînкȣ, sпъїмîntъtopȣ înfъшоаpъ ачеаstъ sчепъ de пpъпъdipe обштеаскъ, ачесте мapї pеволȣцiȣнї елементaре. О лȣпtъ infepналъ se sȣsцiнe întpe апеле ші întpe пъpîiчелеле пъмîntештї че sîntȣ pisinite în toatъ întindepea ȣnivepsȣлȣї.— Dapȣ акȣмȣ ȣнȣ гласȣ чеpeскȣ, ȣнȣ гласȣ поpȣнчiтоpȣ ръsȣнъ пȣtpȣnzindȣ totȣ spaцiȣлȣ лȣмiї, toatъ голiчiȣнеа ȣнiвеpsȣлȣї; întp'ачестȣ минȣтȣ, лȣпtа infepналъ а пъмîntȣлȣї кȣ апе, încetеазъ; ȣнȣ spiritȣ кpeatopȣ, omniпȣtinte, о înналtъ воinцъ de zidipe ші de opîndȣiалъ se întinde domnindȣ ші апъsîndȣ asȣпpa елементелоpȣ pебеле. Акȣмȣ ȣнȣ гласȣ нȣоȣ pесȣнъ, ȣнȣ гласȣ етеpнȣ, саъ de sȣntȣ tpoнȣлȣ Atotȣпȣtеpniкȣлȣї stpiгîndȣ: „fie лȣмiнъ“ ші în ачестȣ минȣтȣ întȣнepiкȣлȣ s'а sпаptȣ ші пъмîntȣлȣ s'а лȣминat, s'а împodобit к'ȣн елемент нȣоȣ (лȣмiнъ), s'а îмбогъцitȣ кȣ о пȣtepе нȣоъ каре d'акȣмȣ înainte îлȣ ва însȣflа нe'нчетаtȣ, ва пpodȣче infiniteле кpeatȣpї asȣпpa пъмîntȣлȣї, îлȣ ва faче teatpȣлȣ гpandiosȣ алȣ глоpiеї Dȣмnezeȣлȣї.

Asta este în пpeсkȣptape înцелесȣлȣ adînкȣ а помеnitелоpȣ пȣцinе воpбе кȣ каре Бiблiа не веstеште de кpeaцiȣнеа лȣмеї.

Лîнгъ ачеаstъ istopie sакpъ de кpeaцiȣнеа пъмîлȣї, гъsimȣ ла toate нaцiȣнiле, de ла ръsъpitȣ пънъ ла апȣsȣ, кiapȣ ла чеї маї барбарї попȣлї, niште tpadiцiȣнї despre kosмoцеniе (zidipea лȣмеї) ші цеогnosie (пъsкочipea пъмîntȣ-

лȣї). Ачeste tpadiцiȣnї sȣntŭ foapte вapiaбiле, foapte deoseбite în îmбpъкъminцї poetiчe, mitoлоцiчe, din каpe ȣnеле sȣntŭ foapte fpȣmoase, adînчe; dapŭ în toate aчeste deoseбite tpadiцiȣnї, гъsimŭ dȣoъ пȣntȣpї de къпetenie, каpe tpeбȣe sъ pipiвimŭ акȣmŭ de апpoape; aчeste dȣoъ пȣntȣpї de къпetenie sȣntŭ: апа шi fокȣ; aчeste dȣoъ елementе жоакъ ȣn deoseбitŭ poлŭ în toate tpadiцiȣniле naцiȣniлорŭ despre кpeaцiȣnea пъmîntȣлȣї. О sъ вedemŭ акȣmŭ чe apmonie mistepioasъ шi admipaбiлъ se aflъ întp'aчeste кpedinцe векї попȣлape шi întpe pesȣлtateлe къшtigate пpin espepienцe nȣoї. Aчesta o sъ ne apate din nȣoŭ къ пpoвedinцa diвinъ a пȣsŭ în sînȣлŭ ideiлорŭ neamȣлȣї omenesкŭ, toate isвoapъле adeвъpȣлȣї, toatъ adînчimea кȣnoшtinцeї лȣmeї!

Natȣpaлistiї аŭ авȣtŭ deoseбite inotese asȣпpa пъsкочipiї пъmîntȣлȣї, fiindŭ къ în adeвъpŭ toate ideiле noastpe asȣпpa чentpȣлȣї saŭ sînȣлŭ пъmîntȣлȣї, sȣntŭ inotese; лȣmȣpitъ шtiinцъ aвemŭ nȣmaї asȣпpa лȣкpъpiлорŭ чe atingŭ de коажа пъmîntȣлȣї, dapŭ лȣîndŭ în seamъ къ sъпътȣpiле челе maї adînчї чe s'аŭ fъкȣtŭ asȣпpa пъmîntȣлȣї (пpin пȣцȣpї aptezianе) n'аŭ ажȣnsŭ nічї ла o adînчime de a жȣmъtatea napte de o miлъ цeoгpafiкъ, пе кîndŭ гposimea пъmîntȣлȣї este maї mȣлtŭ de o mie шapte sȣte de miле цeoгpafiчe; de aчeea este înвedepatŭ къ sȣntemŭ foapte depapte de a ne лȣda къ aвemŭ шtiinцї positiвe despre aчeea чe se ȣpmeazъ în sînȣлŭ пъmîntȣлȣї.

Dapŭ aчeste sъпъtȣpї, ne аŭ înкpedinцatŭ de dȣoъ împpeжȣpъpї foapte impoptante; fiindŭ къ ne аŭ apъtatŭ къ, кȣ кîtŭ ne кȣfȣndъmŭ maї mȣлtŭ în пъmîntŭ, кȣ atîta se mъpeшte maї mȣлtŭ гpadȣлŭ кълdȣpeї чe domneшte акoлo. Aшa dapŭ espepienцa a apъtatŭ къ ла toatъ sъпъtȣpa noȣъ de шeaї-zeчї stînжenї în adînчime, s'a sȣitŭ tepmometpȣ кȣ ȣnŭ гpadŭ; пpin ȣpmape, вedemŭ къ кълdȣpa mepцe кpesкîndŭ de ла sȣpfaцъ пъnъ ла чentpȣлŭ пъmîntȣлȣї шi aчeasta întp'ȣnŭ кипŭ atîtŭ de însemnatŭ, къ пȣtemŭ ziчe, къ în sînȣлŭ пъmîntȣлȣї domneшte o кълdȣpъ nespȣsъ, ȣnŭ fокŭ neînчetatŭ, apzîndŭ кȣ o пȣtepe atîta de îngpozitoape în кîtŭ toate metaлeле шi minepaлeле чe se aflъ акoлo, se topesкŭ шi fepбŭ ne'nчetatŭ. Aчestŭ fокŭ sȣtпъmîntesкŭ se кiamъ fокŭ плȣtoniкŭ (sppe adȣчepe aminte ла ideea mitoлоцiкъ a Елeniлор каpe 'шї imaцinъ, къ Плȣton, zeitatea infepnaлъ, ape pesidenцa sa în чentpȣлŭ пъmîntȣлȣї). (Ва ȣpma)

Комȣпiкaцiȣnї sчientifiчe miчї.

Кȣmŭ noate чine-ва sъ кîштiцe dȣoъ sȣte de taлepe (1000 sfanцiхї) întp'o zi шi sъ nȣ faкъ nimiкŭ?

Eatъ кȣmŭ. Sъ пȣie o пepeке de чiopaпї гpoшї пе пічioape, sъ se aшeaze пе ȣpmъ întp'ȣnŭ pîȣ шi sъ шeazъ акoлo лiniшtit пînъ seapa, sъ nȣ faкъ nimiк шi seapa кînd sкoate чiopaпiї, ва aвea ȣn кîштir de 200 таlepe. „Че глȣme!“ Ва stpiга чititopȣлŭ. Nȣ e nічї o глȣmъ, pъspȣndemŭ, чi ȣnŭ лȣкpȣ foapte sepiosŭ пpeкȣmŭ se apatъ în ȣpmъtoapea noвaцъ a ȣnȣї жȣpnaлŭ din California. Eatъ чe ziчe aчestŭ жȣpnaлŭ: *Ла noї (în Каlifopnia) pîȣpiле каpŭ mȣлtъ пȣлвepe d'aȣpŭ.* Кîndŭ 'шї кȣmпъpъ чine-ва o пepeке de чiopaпї, fъкȣцї de пелеа de oaie, moaie o noapte паptea лînoasъ a чiopaпiлор în mepкȣpiŭ (apцint-виŭ) шi пе ȣpmъ 'ї пȣпе dimineaцa în пічioape кȣ паptea пъpoasъ afapъ, se aшeзъ întp'ȣnŭ pîȣ шi pъmîne акoлo пînъ seapa, atȣnчї seapa sкoцîndŭ чiopaпiї шi sȣдîndȣ-ї вine, ва къdea afapъ пȣлвepe d'aȣpŭ în вaлoape de 200 талepї. Eatъ кȣm noate sъ'шї кîштiцe чine-ва în Каlifopnia întp'o zi maї mȣлцї вanї кȣ чiopaпiї de кîtŭ кȣ кondeiȣ ла noї. Dapŭ aчeea чe sîntŭ чiopaпiї de лînъ în Каlifopnia sîntŭ „pira“ шi „fante“ ла noї; къчї ȣnŭ omŭ каpe se окȣпъ кȣ aчeste лȣкpȣpї fpȣmoase, noate sъ кîштiцe întp'o zi mȣлtŭ aȣpŭ шi sъ nȣ faкъ nimiкŭ.

Тіпъpitŭ în Тіпогpafiea Колеџiȣлȣї Sf. Saba.